

Доц. д-р Мариян Богоев Стоядинов е роден на 28 март 1964 г. в Бяла Слатина. Завършва Духовната академия в София през 1991 г. Защи́тава докторат в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2000 г. От 1995 г. е преподавател по Догматическо богословие в катедра „Библейско и систематическо богословие“ към Богословския факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. През 2003 г. става заместник-декан на факултета. Президент на БОУА (Балканска младежка православна асоциация) от основаването на организацията през 1997 г. От 1997 г. е главен редактор на издателство "Праксис". Автор и водещ е на предаването "Иконостас" на Нова телевизия.

Въпросът за грехопадението е въпрос за появата на злото в човешкия живот и в живота на света изобщо.

Православното богословие, което се основава на онтологичния критерий за самобитност на Бога, не разглежда злото като самобитно и съвечно на Бога битие. В борбата с манихейския дуализъм отците на Църквата винаги подчертават несъщностността на злото¹. Самобитен е само Бог като Троица на единосъщните и единодействени Лица, докато всичко извън Бога съществува само като изведено от небитие в битие, т.е. в плана на творението. Да се говори за самобитно начало извън Бога означава да се говори за двубожие или многобожие, а това означава да се отстъпи от богооткровения монотеизъм (вж. Изх. 20:3; Втор. 6:4; Марк 12:29 и др.)

За православното богословие злото не само е не-самобитно. То е и не-битие. Злото има битие в небитието, колкото и „удивително за изричане“ да е това, според израза на св. патриарх Евтимий, защото „което не е в съществуващото, то всякак е в небитието“².

Небитийността на злото не означава, че то не съществува като явление. Неговото съществуване обаче може да се наблюдава „само в тварния свят и то не в първосъздадената му същност: първоначално - като свободен акт на волята на субстанциалните дейатели, и производно като следствие от този акт”³. Злото е небитийно и несъщностно (несубстанциално)⁴, но се проявява в неправилния „начин на употреба”, според формулировката на св. Методий Олимпийски⁵. То не може да бъде търсено в естеството на създанията, „а в погрешното и неразумно тяхно движение”⁶. С други думи, както по отношение на Вечносъществуващия, така и по отношение на творението, злото няма своя „онтологична същност”⁷ и ипостас, а може да бъде идентифицирано само на енергийно, действено равнище⁸. Но злото не е и енергия, защото енергията по правило предполага същност. В този смисъл, когато отците говорят за „начало на злото”, те нямат предвид начало на битие със свойствено за него действие. Злото е такова единствено по отношение на Бога като добро.

От небитийността и съответно неенергийността на злото следва, че за него може да се говори само като за оценъчна, а не като за онтологична категория. Затова за злото се говори обикновено като за „нерадение за добро”⁹, „липса на добро”¹⁰. Всяка подобна оценка изхожда от една богоцентрична ценностна перспектива и в този смисъл отдалечаването от Бога само по себе си е зло¹¹, „така, както тъмнината започва с отдалечаването на светлината”¹².

Като отрича самобитността на злото, отнемайки му „статута на равенство” с Бога, Църквата не приема твърдението, че Бог, Който „сътвори небето и земята” (Бит. 1:1), е причина за злото като явление. Напротив, „Бог не е нито виновник, нито творец на злото”¹³. Твърденията „Бог е творец на злото” и „Бог не е Творец на света”, според св. Атанасий Александрийски, са еднакво „нелепи и невъзможни, защото злото не е от доброто, не е в него и не е чрез него. Защото доброто не би било добро, ако имаше смесена природа или е станало причина на злото”¹⁴. Също и според св. Василий Велики да се твърди, че Бог е виновен за злото, е толкова безумно, колкото и твърдението, че няма Бог. Ако с последното се отрича Божието съществуване, то с другото се отрича, че Бог е това, което е, т.е. че е Благ.¹⁵ А Бог „е не само благ, но е и Източник на благодат”¹⁶, Извор и Подател на благодатта. Всичко сътворено от Него е „твърде добро” (Бит. 1:31). Това се отнася и за човека, в когото „по природа зло и страсти няма..., защото Бог не е Творец на страстите”¹⁷. Той е „сътворил тялото, а не болестта., сътворил е душата, а не греха” ..., „сътворено е око, а слепотата е дошла поради загубата на окото” . В този смисъл злото не е природа, а „състояние на природата” . То не е битие, а противоестествено, неблагоприятно състояние на битието.

Същевременно злото е не само „липса на добро” или „нерадение за добро”, но и субективна активност¹⁸. Злото не е природен феномен, а личностен и затова неговата тайна е част от тайната на свободата.

1

Вж. Kelly, J. Early Christian Doctrines. Edinburgh, 1968, p. 3. Вж. също св. Иоан Дамаскин, Точно изложение..., IV, 20, от същия автор: За изображенията 2, 13 (PG 94, 1297C).

2

Първо послание до Никодим Тисмански в: Патриарх Евтимий. Съчинения. С., 1990, с. 216. Търновският светител неотклонно следва св. Григорий Нисийски, който казва за злото, че „в самото небитие има битие”, За душата и възкресението (ВЕПЕС 68,350,30); вж. Флоровский, Г. Твар и тварность // Православная Мысль, Вып. 1 (1928), с. 183.

3

Лосский, Н. О. Бог и мировое зло. М., 1994, с. 346.

4

Вж. в тази връзка критиката на проф. Ив. Панчовски на петата антиномия на Н. Хартман в студията Вина и изкупление // ГДА, Т. VI (1956/7), с. 224.

5

Вж. Bonwetsch, N. Die Theologie des Methodius von Olympus. Berlin, 1903, с. 69; Творения древних отцов-подвижников. М., 1997. с. 352.

6

Преп. Максим Исповедник. Глави за любовта 4, 14 (PG 90, 1052A, вж. бълг. прев. в: Наставления за духовен живот. С., 1985, с. 72).

7

Вж. коментарите от А. А. Сидоров към За целта на живота по Бога на св. Григорий Нисийски в Творения древних отцов-подвижников. М., 1997, с. 352.

8

Игнатий Брянчанинов. Аскетические опыты. Т. II. М., 1993, с. 132: „Той (човекът) се приобщил с мисъл и дух към тъмния отец на лъжата и всяка злоба. Това приобщаване се осъществило чрез действие: чрез разделянето от Божията воля”. За енергийния характер на злите сили говори и парафразата на Еф. 2:2 от авва Амон: Τνέργεια εν τῷ Βέρι е название определено за бесовете, пребиваващи във въздуха, вж. Авва Амон, Послание 2, 2 (ВЕПЕС 40, 50, 23).

9

Св. Григорий Богослов. За словата, посветени на Юлиан, 14 (ВЕПЕС 59, 140,31-32):uv αρχ[το\$ како\$ γένηται τὸ Вμελησαι το\$ Вγато\$).

10

Св. Василий Велики. За това, че Бог не е виновник за злото, 5 (ВЕПЕС 54, 94, 2-3): срв. Св. Иоан Дамаскин. Точно изложение... II, 4 .

11

Св. Василий Велики. За това, че Бог не е виновник..., 8 (ВЕПЕС 54, 96, 11).

12

Св. Григорий Богослов. За словата, посветени... (ВЕПЕС 59, 140,32-33).

13

Преп. Иоан Лествичник. Лествица, 26, 154 (PG 88, 1068; бълг. прев. в: Лествица. Синод. Изд., 1982, с. 177).

14

Св. Атанасий Велики. Слово срещу езичниците, 6 (ВЕПЕС 30,35,22-26). Вж. също в 1 Послание до Никодим Тисмански от св. Евтимий, патр. Търновски в: Съчинения..., с. 208.

15

Св. Василий Велики. За това, че Бог не е виновник..., 2 (ВЕПЕС 54,89,13-19).

16

Св. Атанасий Велики. Слово за въплъщението на Бог-Слово, 3 (ВЕПЕС 30,77,15-16).

17

Преп. Иоан Лествичник. Лествица, 26, 67 (PG 88, 1033A; бълг. прев. в. Лествица... с. 164).

18

Затова св. Григорий Палама казва, че „не от естеството, а от произволението то (злото) има своето начало”, Към Ксения, за добродетелите и страстите, 16 (Добротолубие, т. V, с. 265); също и св. Атанасий Велики. Слово против езичниците, 7 (ВЕПЕС 30,72,23-27): „Истинното църковно знание се състои в това, че злото не е от Бога и не е в Бога, че то не е съществувало в начало и няма каквато и да било същност, но хората със загубата на представата за добро, сами себе си, по своя произвол, започнали да мислят и да си въобразяват не-съществуващото”.{jcomments off}